

Britonia. Revista de Estudios da Terra Navia-Eo. Edita A Mesa prá Defensa del Galego de Asturias e da Cultura da Comarca, nº 1, 1994, 185 páxinas + 27 láminas.

Esta revista comeza a súa andaina no Nadal de 1994 dirixida por Xosé Antonio Ron Tejedo e editada pola MDGA. O seu nome está tirado do antigo bispado homónimo do norte de Lugo, que tiña a súa sé na actual Bretoña; con el preténdese subliña-la unidade lingüística e cultural deste territorio que agora divide a fronteira administrativa e que provén xa da época xermánica e mesmo da prerromana. Mais antes de entrar de cheo nos seus contidos e propósitos imos presenta-lo marco xeográfico e cultural no que xorde a revista para entendermos mellor as razóns da súa aparición e os seus obxectivos.

Na parte máis occidental do Principado de Asturias podemos atopar unha ampla zona onde aínda permanece extremada e milagrosamente viva unha cultura semellante á nosa. A cultura galega esténdese máis aló das súas fronteiras administrativas actuais nesa terra que a conservou case intacta a través de séculos de pertenza a outra comunidade político-administrativa que nin se preocupou do seu potenciamento nin tan sequera da súa existencia. A nosa lingua pervive alí cuns trazos conservadores e mesmo arcaicos que a converten nunha alfaia lingüística que enriquece notablemente o galego en tódolos seus ámbitos de existencia: morfosintáctico, léxico, etc. Esta porción do occidente de Asturias é a Terra Navia-Eo, que se insire nunha realidade galega moito máis ampla, que abrangue tamén o Bierzo e os Ancares en León e As Portelas en Zamora. Trátase dunha Galicia “exterior” política e administrativamente, pero que comparte connosco, coa Galicia “interior”, unha problemática común, pois a ámbolos dous lados da fronteira o teito lingüístico é o castelán.

No caso da Terra Navia-Eo aparece un problema engadido, xa que o galego nesta área carece de cobertura legal, posto que cando se aprobou o Estatuto de Autonomía de Asturias en decembro de 1981, nos artigos 4 e 10.1 unicamente se falaba da protección, promoción, difusión e incorporación voluntaria ó ensino do “bable en sus diversas variantes”. A lingua galega, que se expande ata o río Frexulfe, máis aló do Navia, ocupando 18 concellos do occidente asturiano, encontrouse sempre esquecida polas institucións oficiais, facendo así caso omiso da Carta Europea das Linguas Rexionais ou Minoritarias na que se expón que “as divisións administrativas non constituirán un obstáculo para a promoción dunha lingua rexional ou minoritaria” (art. 5.1.b iii).

Por mor disto, outros colectivos tiveron que levar adiante as reivindicacións e foi en 1988 cando apareceu a MDGA (Mesa prá Defensa del Galego de Asturias e da Cultura da Comarca) que tivo o seu xerme xa en 1986 no

Grupo de Eilao Pro-Defensa da Nosa Lingua. A MDGA marcouse nos seus obxectivos xa desde o inicio recupera-la conciencia idiomática e dignifica-lo uso da lingua na súa área de acción, e para conseguilo, editou en 1990 as *Normas ortográficas e morfolóxicas del galego de Asturias*, unha normativa de compromiso que segue as pautas das *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* elaboradas en 1982 polo Instituto da Lingua Galega e pola Real Academia Galega. Á parte disto, para continuar coas reivindicacións comezaron a publica-la revista *A Freita* e participaron en diferentes encontros nos que se abordou a problemática do galego de Asturias, entre os que destaca “*Los caracteres generales del gallego de Asturias/ Os caracteres xerais do galego de Asturias*” (Universidade de Oviedo, 15 e 16 de marzo de 1990). Este encontro xogou un importantísimo papel no nacemento da nova revista editada pola MDGA, *Britonia*, na que nos imos centrar, xa que a maioría dos artigos que enchen as súas páxinas foron nun principio comunicacións presentadas nel.

Segundo se expón no limiar, esta publicación intenta facer unha contribución ó coñecemento da propia realidade cultural galega da Terra Navia-Eo en tódalas súas facetas: lingüística, literaria, histórica, antropolóxica, etnográfica, etc., e ademais apúntase a vontade de que os seus textos sexan, maioritariamente, escritos en galego. Os artigos publicados na revista pódense dividir en dous grandes grupos: os de temática etnográfica ou antropolóxica e os de temática lingüística ou literaria.

Entre os primeiros, Carlos Xesús Varela Aenlle ocúpase de estudia-las construcións populares nos concellos da Pontenova, Riotorto e Taramundi (pp. 73-83). Intenta marca-la liña divisoria entre os cabozos galegos e os hórreos asturianos, que non coincide coa que separa as dúas comunidades na actualidade. Páxinas máis adiante, Rosa María Cid (pp. 97-118) céntrase nas orixes históricas do occidente asturiano, falando nun principio dunha influencia galaica sobre esta zona, para acabar recoñecendo que o feito da galeguización non se debe exclusivamente a un simple influxo, senón a que a cultura galega nese territorio, “entre el Navia y el Canero” ten as súas raíces xa na época prerromana e romana. A seguir, Elías Carrocera (pp. 119-122), nun breve artigo, expón que a cultura castrexa no occidente de Asturias está relacionada co avance das explotacións auríferas do séc. I d. C, polo que se trata de asentamentos bastante novos.

Os restantes artigos tratan xa aspectos lingüísticos ou literarios. O primeiro co que nos atopamos na revista é o de Xoán Babarro (pp. 11-71), que presenta unha escolma da obra poética de Antolín Santos Mediante ofrecendo unha serie de datos sobre a vida do escritor e sobre as súas composicións, entre as que é de salientar “A un moíño desfeito”, premiada como “mellor poesía galega” na Festa da Poesía Galega do San Froilán de Lugo (1925). Na obra deste poeta de Taramundi é interesante observar xa unha manifesta preocupación por ir elaborando unha lingua cuns caracteres supradialectais máis marcados.

Máis adiante, Antón X. Meilán García (pp. 85-96) presenta unha interesante colaboración ó estudio de *el*, como expresión neutra, na que defende a súa orixe galega baseándose en que este uso de *el* se mantén no galego oriental

debido ó carácter arcaico e conservador da lingua da zona. Páxinas despois, Francisco Fernández Rei (pp. 123-137) leva a cabo unha delimitación xeográfica do galego de Asturias atendendo a criterios lingüísticos e extralingüísticos, expón os fenómenos máis característicos do galego oriental, e da área asturiana en particular, e aínda distingue varias subáreas dentro do galego da Terra Navia-Eo. Á parte disto, aporta unha serie de detallados mapas que complementan dun xeito moi esclarecedor o exposto xa de modo exhaustivo no artigo. A seguir, Antón Santamarina (pp. 139-148), valéndose dunha linguaxe moi clara e directa manifesta a importancia do galego literario e das falas do “galego exterior” para a elaboración do estándar. Segundo a opinión deste lingüista, o galego de Asturias debe incorporarse ó patrón do galego común pois de non ser así converteríase nunha “reliquia esmorecente”, xa que nesa zona non existiu un modelo escrito a seguir debido a que non apareceu ningún núcleo urbano cunha elite o suficientemente preparada para fundar xornais ou revistas que crearan un patrón na escrita.

No seguinte artigo, Manuel González González (pp. 149-161) trata a situación legal do galego salientando o feito de que continúa a ser unha lingua subordinada nun ambiente en que a lingua realmente oficial é o castelán. Á parte disto, tamén presta grande atención á Lei de Normalización Lingüística de 1983. Seguidamente, Antón X. Meilán García (pp. 163-165) céntrase na posibilidade de elaboración dunha gramática do galego de Asturias, na que defende a orientación funcional como a máis adecuada e expón os seus puntos principais; e por último, Xosé Rubal Rodríguez (pp. 167-184) leva a cabo unha análise dos usos lingüísticos dos alumnos, pais e profesores da Terra Navia-Eo coa súa propia familia, co vecindario e na escola. Este sociolingüista destaca tanto a situación diglósica e a falta de cobertura legal para o galego, como o importante papel que pode xoga-la Reforma educativa neste sentido.

Como fomos amosando a través dunha breve revisión dos distintos artigos, trátase dunha revista de denso contido na que os diferentes aspectos son tratados con gran rigor científico e na que os obxectivos expostos no limiar en canto a calidade e a lingua se cumpren na súa totalidade. Cremos que se esta publicación continúa por este camiño pode sentar unhas bases moi sólidas na concienciación lingüística da Galicia exterior e na promoción do galego de Asturias; polo tanto, atopámonos diante dun proxecto moi válido para dar a coñecer e dignifica-la situación da lingua e da cultura da Terra Navia-Eo que, como non podemos esquecer, é a mesma lingua e a mesma cultura cá nosa.

EDELMIRA Mª PARGA VALIÑA